

همیشه‌ی

زندگی

عکس همشهری کلندر بهشتی

۵ هزار سال قبل جراحی جمجمه‌داشتم

گفت‌وگو با سیدمنصور سیدسجادی، مدیر پایگاه میراث فرهنگی شهر سوخته درباره رازهای این منطقه باستانی

محمد یارکانی <p>روزنامه‌نگار</p>
گفت‌وگو

رازهای شهر سوخته همچنان سربه مهر و این شهر باستانی که کتاب ناتمام تمدن جنوب شرق ایران است، داستانی ۵۵۰۰ساله دارد. شهر سوخته از ۳۵۰۰ تا ۲۰۰۰سال پیش از میلاد مسیح در بیابانی ترین نقطه کنونی ایران، یکی از باشکوه‌ترین تمدن‌های جنوب شرق ایران بود. مردمانش مرفه بودند، دانش پزشکی بالایی داشتند و اهل منطق و ریاضیات بودند. سیدمنصور سیدسجادی، مدیر پایگاه میراث

آقای سیدسجادی فکر می‌کردید روزی شهر سوخته تمام نظریات مبنی بر خالی بودن جنوب شرق ایران از تمدن‌های باستانی را بی‌ارزش کند؟

در ایران «شهر سوخته»‌های بسیار زیادی وجود دارد و حداقل حدود ۶۰۰هزار محوطه باستانی پیش از تاریخ داریم که امکان بررسی و حفاری و پژوهش در تمام اینها مقدور نیست؛ چون نیرو و هزینه زیاد می‌خواهد. شهر سوخته تنها یکی از صدها محوطه باستانی بررسی شده توسط باستان شناسان در ۱۰۰سال اخیر است. باستان‌شناسان پیش‌تر فکر می‌کردند در شرق دشت لوت خبری از تمدن‌های باستانی نیست. از دهه ۶۰میلادی کارهایی در «تل ابلیس» کرمان انجام شد که نتیجه شگفت‌آور بود؛ دقیقا همان نقاطی که کسی فکر نمی‌کرد نشانه تمدنی وجود داشته باشد، نخستین محل ذوب فلزات با قدمت ۶هزار سال در ایران شناسایی شد. شادروان علی حاکمی وشادروان میرعبیدین کابلی هم در منطقه شه‌د، درست بر لبه کوبر، یکی از مهم‌ترین مراکز ذوب فلز و ساختار اشیای فلزی و مرم‌ری متعلق به هزاره سوم پیش از میلاد را کشف کردند. شهر سوخته اما بیش از ۱۰۰سال پیش توسط یک باستان‌شناس انگلیسی به دنیای باستان‌شناسی معرفی شد. اما اواخر دهه ۴۰ گروهی از باستان‌شناسان ایتالیایی مؤسسه مطالعات شرق و خاور دور ایتالیا با همکاری باستان‌شناسان ایرانی در شهر سوخته آغاز به کار کردند.

باستان‌شناس انگلیسی چه یافته‌ای داشت؟

اتفاقا چیز خاصی پیدا نکرد. تپه‌های باستانی پیش از تاریخ در سطح بیرونی مواد فرهنگی زیادی شامل سفال، اشیای سنگی و خرده‌فلز دارند و او ۴روز بیشتر در شهر سوخته کار نکرد، ولی متوجه شد این نقطه محوطه مهمی است، اما کاری که ایتالیایی‌ها انجام دادند این بود که شهر سوخته‌را از نظر علمی و فنی به دنیای باستان‌شناسی دهه ۴۰ سانسازند که بسیار مهم بود.

پیش از انقلاب شما هم در تیم باستان‌شناسی ایتالیا بودید؟

بله من پیش از انقلاب با همین تیم ایتالیایی در شهر سوخته کار کردم. بعد از انقلاب هم مسئولیت شهر سوخته به من سپرده شد و کار را با چند جوان کم تجربه در باستان شناسی، شروع کردم و خوشحالم بگویم که این شهر در ۱۵۰سال تاریخ باستان شناسی در آن طی ۱۶ماه کار میدانی

فرهنگی شهر سوخته و سر پرست هیأت کاوش باستان شناختی این محوطه ثبت جهانی شده‌ه ایران که حدود ۵سال است کاوش شهر سوخته را برعهده دارد و ۸۰درصد بینایی چشم چپ خود را نیز به دلیل توفان‌های شن سیستان در کاوش‌های باستان شناختی این محوطه ثبت جهانی شده از دست داده، حالا مهمان همشهری است تا از تمدن شهر سوخته روایت کند. او می‌گوید: تنها ۵درصد این هیولای بزرگ کاوش شده که کفایت نمی‌کند. ما دنبال باگتانی نوشته‌های شهر سوخته هستیم تا شاید زوایای پنهان این شهر ۵هزار ساله را کشف کنیم. سیدسجادی در این گفت‌وگو بخشی کوچکی از رازهای شهر سوخته را برای مخاطبان همشهری بر ملا کرده‌است.

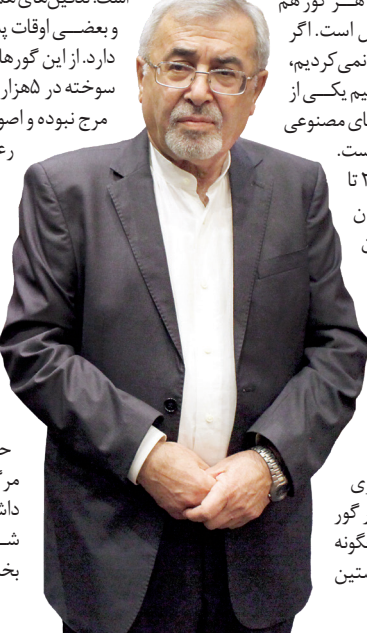
پویانمایی‌های پیش از تاریخ در شهر سوخته‌است؟
گور ۱۰۰۱ اگر باز نمی‌شود، از کجا می‌دانستیم جمجمه جراحی شده آنجاست؟ این گورها کمک می‌کنند حتی طبقات اجتماعی، ریشه‌های مردم شهر سوخته و شغلشان را هم بفهمیم. حتی بیماری‌ها، جنسیت، قد ووزن را هم از همین گورها تشخیص می‌دهیم.

در گورهای شهر سوخته تدفین‌های عاشقانه مانند گورهای باستانی هندوستان یا آفریقا وجود دارند؟

بله، زیاد هم داریم. حدود ۱۲۰گور در شهر سوخته حفاری شده که نسبت به تعدادش عددی نیست. ۴۰هزار گور باستانی داریم که حداقل ۶۰هزار جمعیت در آن خوابیده‌است. این تعداد گور متعلق به یک دوره ۱۲۰۰ساله‌است که یعنی با جمعیت بزرگ در شهر سوخته مواجهیم. از ۱۱۲۰گور هم ۲۰گور را همکاران ایتالیایی قبل از انقلاب و مابقی را بعد از انقلاب حفاری کردند. گورهای خانوادگی آرامگاه‌هایی که تثن از یک خانواده در یک گور دفن شده‌اند هم وجود دارند. وقتی گوری پیدا می‌کنید که خامی همراه آفرزندهش همزمان فوت شده و اینها را دفن کرده‌اند و می‌بینید دست مادر به نشانه حمایت روی آفرزند دراز شده، نشان می‌دهد شهر سوخته جامعه سالم بوده‌است. تدفین‌های تفره و آفره و خانواده‌گی به‌خصوص یک مرد و یک زن فراوان است. تدفین‌های همزمان فرزندان و مادران و بعضی اوقات پدران یکجا هم وجود دارد. از این گورها متوجه می‌شوید شهر سوخته در ۵هزار سال قبل دچار هرج و مرج نبوده و اصول انسانی در این شهر رعایت می‌شده‌است.

سوخته چیست؟
گورهای باستانی در دوران پیش از تاریخ تا آغاز تاریخ یعنی از ۷هزار سال قبل تا ۳هزار سال قبل وجود دارد و هر گور هم یک آرامشگاه مستقل است. اگر گور شماره ۶۷۰۵ را باز نمی‌کردیم، هیچ‌وقت نمی‌دانستیم یکی از قدیمی‌ترین چشم‌های مصنوعی جهان در شهر سوخته است.

صاحب گور خانم ۲۸ساله بود که کشف آن از بهترین یافته‌های من است. یک چشم این خانم ناپتنا بود و برای اینکه زشتی ظاهری او از بین برود، صنعتگران و هنرمندان فکر کردند یک چشم مصنوعی برایش بگذارند. این چشم مهم‌ترین چیزی بود که پیدا کردیم. اگر گور شماره ۳۳۱ بازمی‌شد چگونه می‌دانستیم یکی از نخستین

۸۰درصد بینایی چشم چپم را برای کاوش شهر سوخته از دست دادم

اولین روزی که وارد شهر سوخته شدم ۲۴ساله بودم. سفر ما از ااهدان تا شهر سوخته ۷ساعت بر یک جاده شنی طول کشید. در یک فضای عجیب و غریبی به شهر سوخته رفتم. روستاهای اطراف تهران در برابر شهر سوخته لس آنجلس بودند. جایی که پیاده شدم، یک تنور و یک اتاقک گلی بود. گفتم اینجا که از شهر سوخته هم بدتر است. توفان شن و گرمای شدید و گرسنگی و تشنگی بود. صورتمان را می‌بستیم که شن به چشمانم نرود که رفت و ۸۰درصد بینایی چشم چپم را برای حفاری شهر سوخته از دست دادم، اما می‌دانید چه چیزی برایم مهم است؟ روزی که حفاری شهر سوخته شروع شد، یک اتاقک نگهبانی و یک تنور آنجا بود. الان یکی از زیباترین موزه‌های ایران در شهر سوخته است و آن زمان اگر یک نگهبان بود، الان چیزی حدود ۱۲۰خانوار در شکل‌های مختلف آنجا کار می‌کنند؛ این مهم‌ترین بخش کار ماست. روستاهای داخل دشت سیستان حالا آب و برق دارند.

می‌دانستند.

۵ هزار سال قبل جمعیت شهر سوخته چقدر بود؟
۴۶۰۰ تا ۴۴۰۰قبل از میلاد، شهر سوخته ۱۲ تا ۱۴ هزار نفر جمعیت داشت که نشان می‌دهد این شهر متروپل بود.

صحبت شهر سوخته می‌شود، تصور این است که به‌دلیل آتش‌سوزی تخلیه شد.
در ۳مرحله آتش‌سوزی در شهر سوخته وجود شده باشد، اینگونه نیست. خیلی‌ها این سوال را از من می‌پرسند چرا اینجا شهر سوخته‌است؟ در دوره ناصرالدین شاه، یک انگلیسی‌سی از شهر سوخته گذشت و سفرنامه از خراسان و سیستان را چاپ کرد. راهنمای محلی داشت که او را با توپم، یعنی قایق محلی به شهر سوخته برد. تصور کنید ۱۷۰سال قبل زابل چقدر پرآب بود که قسمتی از آن را با قایق رد شد. دید خاک و مواد پراکنده سوخته‌است؛ مردم محلی آن زمان هم به تریک منطقه شهر سوخته می‌گفتند، ولی چون نوشته‌ها و باگتانی شهر سوخته را هنوز پیدا نکردیم، نمی‌دانیم نام باستانی شهر سوخته چیست؟ شهر سوخته ۳مرحله آتش‌سوزی در ۲۷۰۰قبل از میلاد، ۲۲۰۰قبل از میلاد و ۲۱۰۰ یا ۱۹۰۰قبل از میلاد داشت که صدمات زیادی به شهر زد و آخرین آتش‌سوزی حدود ۶۰خانوار در آن زندگی می‌کردند که آخرین ساکنان هم شهر را ترک کردند. البته که متروک شدن شهر سوخته فقط به این دلیل نبود. در این برهه، تمام نواحی شرق ایران درگیر تغییرات شدید اقلیمی از آسیای مرکزی تا افغانستان مثل موندگk را هم فراگرفت و به شهر سوخته رسید متروک که شد. تغییرات شدید اقلیمی کشاورزی را مختل و تنها راه تهیه غذا دامداری بود که با کوچ‌نشینی همخوانی دارد؛ مردم شهر سوخته هم مهاجرت کردند به نقاط کوچک اطراف که البته بیشتر از ۵۰هسال نمی‌توانستند در این نقاط بمانند؛ چون منابع غذایی‌شان تمام می‌شد.

داستان میمون دفن شده در شهر سوخته چه بود؟

این میمون در یکی از قبرها پیدا شد. دوستانی که آن‌را پیدا کردند گفتند یک آدم عجیب و غریب در گور خفته‌است. در ایران جانور باستان شناس نداشتم، الان هم تنها ۲نفر هستند که این کار را می‌شناسند و از دانشگاه ایتالیا دعوت به همکاری کردیم که در مطالعات میان‌رشته‌ای به ما کمک کنند. یک استاد جانور شناس بود که به انبار رفت و همین که تردد خودروهاست، گفت: «سوخت پس از مطالعات فمیدیم این میمون از گونه‌ماک است که در آسیای مرکزی و شرق هندوستان تا مرزهای برمه زندگی می‌کند. این میمون راه‌شویه آدم‌ها دفن کرده بودند؛ با رعایت مسائل مذهبی آن زمان و برایش غذا گذاشته بودند و لیوان نوشیدنی هم دستش بود. در شرق ایران این نخستین بار است که با تدفین یک میمون به شیوه تدفین انسانی با رعایت تمامی آداب تدفینی مواجه شدیم.

نقل قول خبر

ورود کرم برگ‌خوار

به ایران

ذبیح‌الله اعظمی گیاه‌پزشک و عضو کمیسیون محیط‌زیست مجلس، وجود یک نوع آفت محصولات کشاورزی در استان‌های هرم‌گان و کرمان گزارش شده‌است. متأسفانه آفتی به نام کرم برگ‌خوار عم‌ها پیش وارد کشور و به‌عنوان یک آفت جدید شناسایی شده‌است. کرم برگ‌خوار آفتی قرنطینه‌ای و خطرناک‌است که می‌تواند از طریق باد و همچنین پرواز تا چندین کیلومتر منتقل شود.

ماریار غلامی، مدیرکل هواشناسی استان تهران: مرتفع‌ترین ایستگاه هواشناسی کشور در ارتفاع ۳۷۵۰متری از سطح دریا در ارتفاعات توجال تهران به‌صورت آزمایشی راه‌اندازی شد. این پروژه با قابلیت ثبت دما، باد و فشار هوا، رطوبت و محدوده ایستگاه شماره ۷ته‌کابین توجال جانمایی شده‌است و به‌صورت تمام‌خودکار فعالیت می‌کند.

مرتفع‌ترین ایستگاه هواشناسی در تهران

ماریار غلامی، مدیرکل هواشناسی استان تهران: مرتفع‌ترین ایستگاه هواشناسی کشور در

ارتفاع ۳۷۵۰متری از سطح دریا در ارتفاعات توجال تهران به‌صورت آز‌ما‌ی‌ش‌ی راه‌اندازی شد. این پروژه با قابلیت ثبت دما، باد و فشار هوا، رطوبت و محدوده ایستگاه شماره ۷ته‌کابین توجال جانمایی شده‌است و به‌صورت تمام‌خودکار فعالیت می‌کند.

ماریار غلامی، مدیرکل هواشناسی استان تهران: مرتفع‌ترین ایستگاه هواشناسی کشور در ارتفاع ۳۷۵۰متری از سطح دریا در ارتفاعات توجال تهران به‌صورت آز‌ما‌ی‌ش‌ی راه‌اندازی شد. این پروژه با قابلیت ثبت دما، باد و فشار هوا، رطوبت و محدوده ایستگاه شماره ۷ته‌کابین توجال جانمایی شده‌است و به‌صورت تمام‌خودکار فعالیت می‌کند.

عدد خبر

۳۶.۸
میلیاردتن

دی‌اکسیدکربن در سال ۲۰۲۳ وارد جو زمین شده‌است؛ موضعی که می‌تواند جدی‌ترین خطر برای آینده انسان‌ها روی کره زمین باشد. این عدد در گزارش سالانه «بودجه کربن جهانی» در کاپ ۲۸ منتشر شده‌است.

دی‌اکسیدکربن در سال ۲۰۲۳ وارد جو زمین شده‌است؛ موضعی که می‌تواند جدی‌ترین خطر برای آینده انسان‌ها روی کره زمین باشد. این عدد در گزارش سالانه «بودجه کربن جهانی» در کاپ ۲۸ منتشر شده‌است.

۶۰
میلیارد تومان

اعتبار برای طرح‌های محیط‌زیستی استان البرز اختصاصی خواهد یافت. علمی سللاجه، معاون رئیس‌جمهوری اعلام کرد: اجازه نمی‌دهیم که ابتدای ۱۴۰۲، یک‌قطره ۶۰درصد از سوخت مصرفی در نیروگاه‌هامازوت است و ۸۵درصد واحدهای نیروگاهی گاز طبیعی می‌سوزانند و در صورت آفت فشار گاز، گازوئیل استاندارد دومین سوختی است که در نیروگاه‌ها استفاده می‌شود که سهم این سوخت هم کمتر از ۱۰درصد است.» سخنگوی صنعت برق با اشاره به اینکه در نیمه نخست آذرماه به‌نسبت مدت مشابه سال قبل، ۳۰درصد کمتر از سوخت مازوت در نیروگاه‌ها استفاده شد، گفت: «فقط ۱۰نیروگاه از ۱۶نیروگاهی که امکان مازوت‌سوزی دارند، برای تولید برق از سوخت مازوت استفاده می‌کنند که این نیروگاهها در شهرهای بزرگ و پرجمعیت نیستند و نیروگاه منتظر قائم البرز هم جزو این نیروگاه‌ها نیست.» او با اشاره به اینکه مازوت‌سوزی در هیچ‌یک از کلاتشهرها اتفاق نمی‌افتد و دلیل آن‌اینده هوا در شهرها ر یلمب‌شدند. با تشدید آلودگی هوا در تهران، اشراف‌این شهررصد بیشتری می‌شود. محیط‌زیست شهرستان می‌شود. شهرهای یک واحد تفکیک یابعات و یک واحد تولید زغال‌آلاینده‌رادر میانه‌شهر یلمب‌کرد.

۲

واحد

مجید جباری

روزنامه‌نگار

راه‌پرپیچ‌وخم حل معضل آلودگی‌ها

اجرای تکالیف قانون هوای پاک

۱۰۰هزار میلیارد تومان اعتبار می‌خواهد

آلودگی هوا در بیشتر کلاتشهرها و شهرهای پرجمعیت کشور جولان می‌دهد و انباشت وظایف و تکالیف دستگاه‌های سال‌های گذشته، اجرای اقدامات لازم را برای مدیریت این بحران دشوار کرده‌است. طبق قانون هوای پاک، ۲۲دستگاه به‌صورت غیرمستقیم و ۱۹دستگاه به‌صورت مستقیم در مدیریت و کاهش آلودگی هوای کلاتشهرها نقش دارند، اما بسیاری از دستگاه‌ها از تکالیف خود ظفره می‌روند و نگاه‌ها نیز فقط به شهرداری و سازمان حفاظت محیط‌زیست دوخته شده‌است.

داریوش گلعلیزاده، رئیس مرکز ملی هوای سازمان حفاظت محیط‌زیست به انباشت تکالیف روی زمین‌مانده از سال‌های گذشته اشاره می‌کند و می‌گوید: «تکالیف روی زمین مانده باعث افزایش شدید مبلغ مورد نیاز برای اجرای مفاد مختلف قانون هوای پاک شده‌است. توسعه حمل‌ونقل عمومی از جمله مهم‌ترین راهکارهای تعیین‌شده در قانون هوای پاک برای رفع معضل آلودگی هوای کلاتشهرهاست؛ در حالی‌که همین حالا شهر تهران بیش از ۸هزار دستگاه اتوبوس کم دارد اما کل‌رقم درنظر گرفته‌شده برای اجرای قانون هوای پاک در قانون بودجه ۱۴۰۲ که بخش اعظم آن به خرید وسایل نقلیه عمومی مورد نیاز کلاتشهرها اختصاص دارد، فقط کفاف خرید ۸۰اتوبوس را می‌دهد.» این مدیر محیط‌زیستی کشور به کمبود اعتبارات مورد نیاز هم اشاره می‌کند و می‌افزاید: «بررسی‌های سازمان حفاظت محیط‌زیست نشان می‌دهد که اجرای اقدامات اساسی پیش‌بینی‌شده در قانون هوای پاک به حدود ۱۰۰هزار میلیارد اعتبار نیاز دارد تا بتوان گام‌هایی جدی و سریع برای حل مشکل آلودگی هوای کلاتشهرها برداشت. در حالی‌که در بودجه ۱۴۰۲ مبلغ ۸۴۰میلیارد تومان اعتبار به‌منظور اجرای تکالیف تعیین‌شده در قانون هوای پاک برای دستگاه‌های مختلف درنظر گرفته و همچنین پیش‌بینی شده‌است که دولت می‌تواند علاوه‌بر این رقم، حدود ۱۶۰میلیارد تومان از محل جرایم پیش‌بینی‌شده در این قانون، درآمد کسب کند. این رقم ثابت می‌کند که بودجه تعیین‌شده نسبت به نیازهای کشور برای رفع آلودگی هوا بسیار اندک‌است. اگرچه اعتبارات لازم برای اجرای تکالیف تعیین‌شده در قانون هوای پاک در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال‌های قبل افزایش محسوسی داشته‌است اما رقم‌پیش‌بینی‌شده در بودجه امسال به‌هیچ‌وجه به اعتبارات مورد نیاز برای رفع معضل آلودگی هوا نزدیک هم نیست.»

بسیگری گزارش

نیروگاه منتظر قائم

مازوت‌سوزی ندارد

درحالی‌که ساکنان بسیاری از شهرهای ایران هوای ناسالم تنفس می‌کنند، بار دیگر صحبت‌هایی درباره مازوت‌سوزی در نیروگاه‌های تولید برق مطرح شده‌است و برخی مازوت‌سوزی را یکی از دلایل آلودگی هوا می‌دانند. یکی از نیروگاه‌هایی که تردیدهایی درباره مازوت‌سوزی آن مطرح شده، نیروگاه منتظر قائم فردیس در استان البرز است، اما رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست این موضوع را رد کرده و می‌گوید: «مخازن مازوت نیروگاه منتظر قائم یلمب‌است.» به گزارش همشهری، علی سللاجه همراه جمعی از خبرنگاران و نمایندگان رسانه‌ها در جریان بازدید سرزده از نیروگاه منتظر قائم گفت: «برای راستی‌آزمایی از گزارش‌های سازمان منابع بر عدم‌مازوت‌سوزی این نیروگاه از مخازن یلمب‌شده مازوت‌ان بازدید کردیم که مشخص شد این نیروگاه مازوت نمی‌سوزاند و مخازن سوخت مازوت در این نیروگاه یلمب‌است.»

سخنگوی صنعت برق کشور نیز در گفت‌وگو با همشهری اظهارات مربوط به مازوت‌سوزی در نیروگاه تولید برق در استان البرز را رد کرد و گفت: «بیشتر مازوت نیروگاه منتظر قائم برای یلمب‌است و فعلا امکان استفاده از مازوت در این واحد وجود رئیس‌جمهوری اعلام کرد: اجازه نمی‌دهیم که ابتدای ۱۴۰۲، یک‌قطره ۶۰درصد از سوخت مصرفی در نیروگاه‌هامازوت است و ۸۵درصد واحدهای نیروگاهی گاز طبیعی می‌سوزانند و در صورت آفت فشار گاز، گازوئیل استاندارد دومین سوختی است که در نیروگاه‌ها استفاده می‌شود که سهم این سوخت هم کمتر از ۱۰درصد است.» سخنگوی صنعت برق با اشاره به اینکه در نیمه نخست آذرماه به‌نسبت مدت مشابه سال قبل، ۳۰درصد کمتر از سوخت مازوت در نیروگاه‌ها استفاده شد، گفت: «فقط ۱۰نیروگاه از ۱۶نیروگاهی که امکان مازوت‌سوزی دارند، برای تولید برق از سوخت مازوت استفاده می‌کنند که این نیروگاهها در شهرهای بزرگ و پرجمعیت نیستند و نیروگاه منتظر قائم البرز هم جزو این نیروگاه‌ها نیست.» او با اشاره به اینکه مازوت‌سوزی در هیچ‌یک از کلاتشهرها اتفاق نمی‌افتد و دلیل آن‌اینده هوا در شهرها ر یلمب‌شدند. با تشدید آلودگی هوا در تهران، اشراف‌این شهررصد بیشتری می‌شود. محیط‌زیست شهرستان می‌شود. شهرهای یک واحد تفکیک یابعات و یک واحد تولید زغال‌آلاینده‌رادر میانه‌شهر یلمب‌کرد.